

Posudek na rigorózní práci Soni Fraňkové s názvem „Motivy a formy cestování. Kulturologická komparace přístupů“

Cestování, pohyb obyvatel za prací, obživou, lepšími životními podmínkami, kulturou či duchovnem provází lidstvo už od jeho počátku. Autorka ve své rigorózní práci snaží některé z cest definovat, popsat a začlenit do širšího kulturně-společenského a politického kontextu a také zdůvodnit, proč k podobným cestám vůbec v historii docházelo. Ve své práci se věnuje poutnictví, romantickému tuláctví, vandrovnictví a turistice. Vlastně až na vandrovnictví jsou to formy cestování, které měly za cíl duchovní rozvoj cestovatele a dnes bychom řekli, že tyto formy cest se staly důležitou součástí volnočasových aktivit jednotlivců. Autorka se snaží jednotlivé aktivity postihnout v celé dějinné šíři od středověku (respektive antiky) až po současnost. Snaha obsáhnout široké časové období jde v některých případech na úkor srozumitelnosti textu a autorka se dopouští mnohých historických nepřesností v textu (viz. níže). V tomto případě by textu prospělo jeho zkrácení a zhutnění. S tím souvisí i rozdílná kvalita a srozumitelnost jednotlivých kapitol. Některé pasáže v práci jsou zbytečné (např. text o Konstantinovi a Heleně na str. 54/55). Je škoda, že autorka se nevěnovala pouze českým zemím, resp. habsburské monarchii a zatížila text i příklady z jiných částí Evropy. Další zásadní připomínka k práci se vztahuje ke skutečnosti, že ne všechna fakta, zmíněná v práci, jsou podložena citacemi. Nejmarkantněji se to projevuje v kapitole o vandrech (str. 146 – 149, 155 – 169) a turistice (181-184), kde jsou sice zachyceny přímé citace, ale chybí odkazy na vše ostatní, o čem autorka v kapitole píše.

Mé další poznámky k textu jsou následující. Na str. 6/7 autorka píše, že při cestování hledá návštěvník jinou krajinu. Jde ale opravdu jen o hledání krajiny? Nejde o hledání smyslu života, práce, nebo o únik z každodenních problémů? Na str. 37 autorka volně přechází od starověkého Říma přes Kelty až po Slované a není příliš jasné, ke komu se popis „posvátné“ přírody vztahuje. Pokud jde o Kelty, chybí v textu odkazy na novější literaturu (př. str. 38). Podobně do odborného textu nepatří některé obraty, např. „zajímavá fakta“ (str. 38), „náboženství nabralo na větších obrátkách“ (str. 39), ve své podstatě (str. 163) apod. Na str. 39 autorka tvrdí, že „u žádných z uvedených kultur se o poutnických putováních na významná a posvátná místa nehovoří.“ V tom má samozřejmě pravdu, ovšem zapomněla zdůraznit, že se z období raného středověku nedochovaly písemná prameny, do určité míry podobné poutě můžeme rekonstruovat z historických mýtů a pověstí. V poznámce č. 77 na str. 40 autorka při

dataci používá zkratku AD, jinde v textu se ale nevyskytuje. V českém prostředí je zbytečná. Na str. 41 je uvedeno: „... tam kde sídlily bohyně pramenů, objevily se bohyně nové, ale už s tvářemi.“ V rámci křesťanství skutečně můžeme mluvit o bohyních? V části, která se věnuje poutím ve středověku (str. 42-43) je nutné rozlišovat mezi elitami a ostatními. Zde motivace k poutím byla odlišná a podobně nemůžeme mluvit o touze po zábavě jako převažujícího faktoru u všech obyvatel při rozhodování se vydat se na pout'. Na str. 53 autorka uvádí, že Bible obsahuje výzvy k cestě. Ovšem vybrané citace spíše svědčí o hledání duchovní cesty, ne o výzvě k putování do Svaté země. Na straně 59 je ahistoricky použito francouzský / galský (v době, kdy existovala Galie, většina obyvatel Evropy byla pohany). Spíše mělo být použito pojmu francký. Na straně 60/61 autorka píše o ostatcích svatých. Spíše by měla použít termín relikvie. Na str. 62 autorka píše, že Čechy byly ve středověku zemí spíše protestantskou. To je tvrzení, které je nutno upřesnit. Platí to pro 16. století, ale do počátku 15. století protestantství neexistovalo. A podobně je ahistorické mluvit o Čechách, přesnější je mluvit o českých zemích. Podobně na str. 74 není podloženo tvrzení, že mezi poutníky v českých zemích patřili především Němci. Přece jen protestantismus byl silně rozšířen i ve Svaté říši římské a bez analýzy toto tvrzení nemá větší význam. Na str. 136 autorka píše, že za dob habsburské monarchie a Rakousko-Uherska se vandrovalo... Zde je opět historická nepřesnost, protože pojem habsburská monarchie můžeme použít i pro období existence Rakouska-Uherska. V kapitole věnované vandrovnictví by stál za zmínku fakt, že podoba vandru se změnila po vydání živnostenského řádu v roce 1960, kdy vandrovní knížky byly zrušeny a byly nahrazeny pracovními knížkami, což souviselo se zrušením cechů, ale také s proměnou ekonomické základny tehdejší společnosti. A pracovní knížky pak zrušil zákon z roku 1919, kdy je nahradily občanské průkazy, res. cestovní pasy. Ale to už je doba, kdy autorka správně konstatuje, kdy vandrovnictví vzhledem k rozpadu habsburské monarchie ztratilo smysl. Na straně 185 autorka mluví o české germanofobii. Zde je nutno upřesnit, že se rozšířila až po roce 1848, v předchozím období obě etnika spolupracovala a respektovala se ve větší míře, než v období následujícím. Na str. 186 a následujících analyzuje autorka, proč v češtině nemáme výraz, který by odpovídal německému vandrovnictví. V této souvislosti chybí zmínka, že pojem „vandř“ se v češtině používal, viz předchozí kapitola, ale v jiném slova smyslu. V souvislosti s turistikou je škoda, že se autorka rovněž nevěnuje jednomu z českých fenoménů, a to trampingu, který je typický pro českou společnost ve 20. století. Za analýzu by stál fakt, zda ho přiřadit k turistice, či k romantickému putování.

Přes všechny uvedené výtky je možno ocenit práci autorky a její snahu o syntetický přístup k problematice cestování v dějinách. Proto rigorózní práci s názvem „Motivy a formy cestování. Kulturologická komparace přístupů“ doporučuji k obhajobě.

Marek Junek